

spacer po **Krakowie**

Zofia Jurczak

A series of stylized orange footprints with black tread patterns, arranged in a wavy line that follows the curve of the title text.

spacer po
Krakowie

Tekst: **Zofia Jurczak**

Redakcja: **Anna Willman**

Korekta: **Izabela Sieranc**

Projekt makiety: **mBOOKS. marcin siwiec**

Opracowanie graficzne: **Luba Ristujczina Studio Litera –
www.studiolitera.pl**

Mapy: **Radosław Przebitkowski**

Projekt i wykonanie okładki: **Aleksandra Zimoch**

Ilustracje na okładce: **Dreamstime.com: © Krzysztof Nahlik**

Copyright for text, cover and layout © Wydawnictwo SBM, 2023
Warszawa 2023

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.
ul. Sułkowskiego 2/2
01-602 Warszawa
www.wydawnictwosbm.pl

Spis treści

Zaproszenie do Krakowa	4
Stare Miasto w pigułce.....	7
Dookoła Starego Miasta	29
Kazimierz nie tylko żydowski	51
Żydowski Kraków	61
Eviva l'arte! Kraków w czasach belle époque.....	79
Florencja, czyli Kleparz	89
Z Powiśla na Piasek.....	101
Po Półwsiu, Zwierzyńcu i Salwatorze.....	113
Wola Justowska, Las Wolski i Bielany.....	125
Wesoła	137
Podgórze	147
Dębniki i Zakrzówek	159
Nowa Huta nie tylko socrealistyczna	169
Tu kiedyś była wieś. Z Mogiły do Krzesławic	181
Indeks	189
Autorzy fotografii	192

Zaproszenie do Krakowa

„Gdy chcesz wiedzieć, co to chowa
Nasza przeszłość w swoim łonie,
Jako stara sława płonie:
To jedź, bracie, do Krakowa”.

⬆ Legendarne krakowskie gołębie

⬆ Grób Mojżesza ben Israel
Isserlesa przy synagodze Remu

Tak w 1843 r. w *Pieśni o ziemi naszej* wycieczkę do Krakowa reklamował Wincenty Pol. Od tamtej pory zmieniło się wiele i zarazem nic. W bez mała tysiącletnim Krakowie wciąż starannie pielęgnuje się dziedzictwo przodków, ale jak nieraz się przekonasz, przemierzając miasto – nie samą przeszłością Kraków żyje.

Miasto co roku odwiedzają miliony turystów z całego świata, a jednak wciąż można w nim znaleźć miejsca, w których udaje się odetchnąć od tłumów. Przewodnik, który trzymasz w rękach, pomoże ci w tym. Obok tras po klasykach atrakcji Krakowa, znajdziesz w nim także propozycje spacerów poza utartymi szlakami.

I tak, oprócz ikonicznych zabytków, takich jak Zamek Królewski na Wawelu, bazylika Mariacka, kopce czy Sukiennice, odwiedzimy miejsca zapomniane, które dzięki rewitalizacji w ostatnich latach dostały drugie życie, jak

↑ Bazylika Najświętszej Marii Panny

na przykład forty Twierdzy Kraków. Będziemy pić kawę z najlepszymi widokami, testować lokalne dania, odkrywać rezerваты przyrody, pomniki historii i najwybitniejsze przykłady architektury PRL-u. Zagłądać do klasztornych krużganków i ukrytych ogrodów, synagog, niezależnych teatrów i księgarni. Dla zdrowotności nawdychamy się jodu i popijemy wodą mineralną

o właściwościach nieustępujących uzdrowiskowym źródłom. A wszystko to bez przekraczania rogatek Krakowa choćby na moment.

Książka zawiera 14 propozycji spacerów, w czasie których odkryjesz różne oblicza miasta. Mam nadzieję, że dzięki niej Kraków nie raz cię zaskoczy. Miłej wędrówki!

Zofia Jurczak

↑ Zamek Królewski na Wawelu

Kalendarium

Kilka najważniejszych momentów w długich dziejach Krakowa, które pomogą lepiej zorientować się w historii miasta:

- **965 r.** – pierwsza wzmianka o Krakowie
- **1000 r.** – ustanowienie biskupstwa w Krakowie
- **1079 r.** – zabójstwo biskupa Stanisława ze Szczepanowa
- **1241 r.** – pierwszy najazd Tatarów na Kraków
- **1257 r.** – książę Bolesław Wstydlawy lokuje Kraków na prawie magdeburskim
- **1320 r.** – pierwsza koronacja królewska na Wawelu (Władysław Łokietek)
- **1335 r.** – Kazimierz Wielki wydaje przywilej lokacyjny dla Kazimierza na prawie magdeburskim
- **1364 r.** – powołanie Akademii Krakowskiej
- **1489 r.** – Wit Stwosz kończy prace nad ołtarzem mariackim
- **1533 r.** – zakończenie budowy kaplicy Zygmuntowskiej
- **1609 r.** – Zygmunt III Waza przenosi stolicę do Warszawy
- **1655 r.** – Szwedzi najeżdżają i dewastują Kraków
- **1734 r.** – ostatnia koronacja na Wawelu (August III Sas)
- **1781 r.** – Stary Teatr rozpoczyna działalność

↑ Kościół św. św. Apostołów Piotra i Pawła

- **1784 r.** – na drugim brzegu Wisły założono miasto Podgórze
- **1795 r.** – Kraków po III rozbiorze Polski wcielony do Austrii
- **1800 r.** – Kazimierz zostaje przyłączony do Krakowa
- **1847 r.** – z Krakowa odjeżdża pierwszy pociąg
- **1850 r.** – cesarz Franciszek Józef podpisuje decyzję o powstaniu Twierdzy Kraków
- **1915 r.** – Podgórze zostaje włączone do Krakowa
- **1949 r.** – rusza budowa Nowej Huty (miasta i kombinatu)
- **1951 r.** – Nowa Huta zostaje włączona do Krakowa
- **1978 r.** – Kraków wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO
- **1996 r.** – Wisława Szymborska zostaje laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury
- **2000 r.** – Kraków Europejskim Miastem Kultury
- **2013 r.** – Kraków zostaje Miastem Literatury UNESCO
- **2023 r.** – w Krakowie odbywają się III Igrzyska Europejskie

↑ Nowa Huta

Trasa I

Stare Miasto w pigułce

2 godz.

23 atrakcje

To najbardziej klasyczna trasa spacerowa, która pozwala zapoznać się z ikonicznymi krakowskimi zabytkami i atrakcjami z bazyliką Mariacką, Zamkiem Królewskim na Wawelu oraz Sukiennicami na czele. Trasa częściowo pokrywa się z historyczną Drogą Królewską – Via Regia, którą w przeszłości wjeżdżały do Krakowa orszaki koronacyjne oraz kondukt pogrzebowe polskich monarchów. Spacer zajmie nam około 2 godzin, pod warunkiem że nie będziemy zwiedzać mijanych po drodze obiektów. Chcąc je poznać, na przejście trasy zarezerwujmy sobie co najmniej weekend.

↑ Dorożki to nieodłączny element krakowskiego Starego Miasta

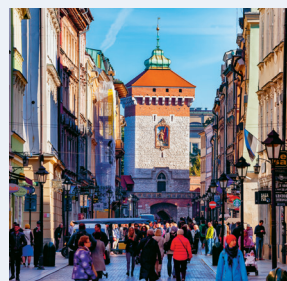
Autorka poleca

- Na Wawelu przytul się do czakramu, by się przekonać, czy pocujesz przyływ witalnych mocy.
- W kościele św. św. Apostołów Piotra i Pawła wybierz się na pokaz wahadła Foucaulta, by sprawdzić, czy Ziemia naprawdę się obraca.
- Wejdź na Wieżę Ratuszową i popatrz na dachy Starego Miasta.
- Spójrz w oczy (oczodoły?) martwemu królowi Kazimierzowi Wielkiemu w Pawilonie Wyspiańskiego.

Przebieg trasy

- 1 Pomnik Floriana Straszewskiego na Plantach
- 2 Barbakan

- 3 Brama Floriańska
- 4 Jama Michalika

↑ Barbakan

- 5 Dom Jana Matejki
- 6 Muzeum Farmacji Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego
- 7 Hotel Pod Różą
- 8 Bazylika Mariacka
- 9 Pomnik Adama Mickiewicza
- 10 Sukiennice
- 11 Wieża Ratuszowa
- 12 Kościół św. Wojciecha
- 13 Bazylika Świętej Trójcy i klasztor Dominikanów
- 14 Pałac Wielopolskich
- 15 Kościół św. Franciszka i klasztor Franciszkanów
- 16 Kościół św. św. Apostołów Piotra i Pawła
- 17 Kościół św. Andrzeja i klasztor Sióstr Kларыsek
- 18 Kościół Ewangelicko-Augsburski św. Marcina
- 19 Kościół św. Idziego
- 20 Światowid ze Zbrucza
- 21 Dziedziniec zewnętrzny na Wawelu
- 22 Zamek Królewski na Wawelu
- 23 Katedra wawelska

1

Pomnik Floriana Straszewskiego na Plantach

Podczas tego spaceru odwiedzimy kilka ikonicznych miejsc Krakowa. Jednym z nich są Planty – długi na ok. 4 km park miejski założony w pierwszej połowie XIX w. w miejscu wyburzonych miejskich fortyfikacji. Stąd też wzięła się nazwa założenia, wszak „plantować” to inaczej wyrównywać powierzchnię gruntu. Plant nie byłoby bez dwóch zasłużonych dla miasta krakowian. Pomysł, by w miejscu gruzów i wadółów urządzić publiczny zieleń, podsunął senatowi Wolnego Miasta Krakowa Feliks Radwański. Środki na realizację zebrał i prac doglądał Florian Straszewski. To dzięki jego wysiłkom i zaangażowaniu pas parkowej zieleni otacza całe Stare Miasto. **Pomnik Straszewskiego** według projektu Edwarda Stehlika był pierwszym z kilkunastu, które

↑ Pomnik Floriana Straszewskiego na Plantach

znajdziemy na Plantach. Szczególnie warte uwagi są pomniki Artura Grottgera dłuta Wacława Szymanowskiego, mickiewiczowskich Grażyny i Litawora według Alfreda Dauna oraz uroczych trzech sów z otoczków Bronisława Chromego – wszystkie w zachodniej części Plant. Znane osoby upamiętnia się na Plantach także skwerami, a literatów – ławeczkami. Przy

obelisku Straszewskiego rośnie ciekawostka dendrologiczna – grusza wierzbolistna, której owoce, to... gruszki na wierzbie.

 Idziemy Plantami wzdłuż ul. Bałstowej, po lewej mijamy gmach Teatru im. Słowackiego, a po prawej kiosk Informacji Turystycznej Info-Kraków oraz skwer Andrzeja Wajdy.

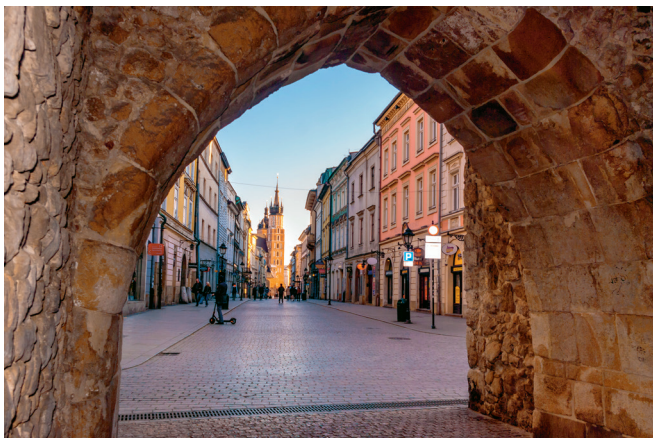
2

Barbakan

Podobno kamień węgielny pod jego budowę położył Jan Olbracht. Wzniesiony pod koniec XV w. Barbakan (przez stulecia nazywany Rondlem) był najmocniejszym elementem krakowskich fortyfikacji. Średnica – 30 m, dodatkowo otoczony fosą. W najgrubszym miejscu mury mają ponad 3 m i były odporne na ogień artyleryjski. Na czterech poziomach rozmieszczono 130 otworów strzelniczych, co gwarantowało pełną kontrolę terenu przedpoła. Wszystko to miało uczynić

↑ Barbakan

↑ Brama Floriańska

z Barbakanu obiekt nie do zdobycia i rzeczywiście technicznie nigdy zdobyty nie był. Aczkolwiek podczas potopu szwedzkiego jego załoga poddała się z powodu wyczerpania amunicji i zapasów żywności. Braki w amunicji nie przeszkodziły natomiast Marcinowi Oraczewskiemu, który bronił Rosjanom dostępu do Krakowa podczas konfederacji barskiej. Jak głosi legenda, nabijał fuzję własnym guzikiem od czamary, co upamiętniono tablicą.

Barbakan jest jednym z oddziałów Muzeum Krakowa, udostępnianym do zwiedzania od wiosny do jesieni.

3

Brama Floriańska

Feliksowi Radwańskiemu Kraków zawdzięcza nie tylko Planty, ale i zachowanie fragmentu miejskich fortyfikacji – odcinka muru obronnego z Bramą Floriańską oraz basztami Pasamoników, Stolarską i Ciesielską. Pierwotnie

Kraków otoczony był podwójnym murem z 47 basztami i 7 bramami. Każdą basztą opiekował się inny cech rzemieślniczy, stąd ich nazwy. Powolna degrengolada murów Krakowa zaczęła się

w XVII w., a prawdziwą klęską okazał się potop szwedzki. Sto lat później zaniedbane fortyfikacje przedstawiały obraz nędzy i rozpacz. Sypiące się mury, zamulone i pełne śmieci fosy, baszty zasiedlone przez półświatek... Los zabytku przypieczętował dekret cesarza Franciszka II, nakazujący wyburzenie. Jako powód podano względy sanitarne. Likwidacja murów rozpoczęła się w 1810 r. i zajęła cztery lata. W ich obronie stanął Feliks Radwański, jednak argument o konieczności zachowania dziedzictwa I Rzeczypospolitej nie przemówił do senatorów Wolnego Miasta Krakowa. Wówczas Radwański wyciągnął działo ciężkiego kalibru – wiatry. Wiatry, które

↑ Brama Floriańska

niosą „śniegi zadymne” od strony Kleparza i jeśli nic nie stanie na ich drodze (a tak by było, gdyby wyburzono fragment przy Bramie Floriańskiej), wedrą się na Stare Miasto, pod kościół Mariacki. A na to, jak grzmiał obrońca starych murów, pozwolić nie można „przez wzgląd na zdrowie, pieszczaniem wychowane kobiety i dzieci byłyby wystawione na częste fluxye, reumatyzmy a może i paraliż”. Pomogło.

Od wiosny do jesieni Mury Obronne można zwiedzać.

Przechodzimy Bramą Floriańską (ciekawostka: do lat 50. przejeżdżały nią tramwaje jadące na Rynek Główny). Wewnątrz kopia obrazu Matki Bożej Piaskowej (oryginał w ołtarzu kościoła Karmelitów na Piasku). Spacer kontynuujemy ul. Floriańską – główną arterią handlową dawnego Krakowa. Warto od czasu do czasu zadrzeć głowę, bo kamienice mają ciekawe detale.

4

Jama Michalika

📍 ul. Floriańska 45

Do legendarnej Jamy Michalika warto zajrzeć przede wszystkim dla secesyjnego wystroju. Oryginalne meble

Gość przybywający na występy Zielonego Balonika musiał się liczyć z tym, że zostanie powitany przez konferansjera (przez pewien czas był nim dramatopisarz Jan August Kisielewski) w dość nieuprzejmy czy wręcz obraźliwy sposób. A także z tym, że jeśli podczas spektaklu nie będzie wykazywał specjalnego entuzjazmu, nigdy więcej nie dostanie zaproszenia.

↑ Jama Michalika

z zielonymi obiciami, fantazyjne dekoracje snycerskie, freski i witraże projektowali młodopolscy twórcy: Karol Frycz, Franciszek Mączyński, Henryk Uziębło i Kazimierz Sichulski. Założona w 1895 r. przez Jana Michalika Cukiernia Lwowska (jej specjalnością były mazurki o patriotycznych nazwach) stała się mekką młodopolskiej bohemy. W 1905 r. zainaugurował w niej działalność

kabaret Zielony Balonik, stworzony przez artystów i literatów, by zakpić z krakowskiego konserwatyzmu. Kabaret programowo był apolityczny i miał dość elitarny charakter – nie można było wejść prosto z ulicy, by zobaczyć występy – tylko zaproszeni mogli dostąpić tego zaszczytu. Zielony Balonik działał do 1915 r., w ostatnich trzech latach z przerwami.

↑ Jama Michalika

5

Dom Jana Matejki

📍 ul. Floriańska 41

W tej XVI-wiecznej kamienicy urodził się, mieszkał z rodziną Jan Matejko. Tutaj też zmarł w 1893 r. Trzy lata później Towarzystwo im. Matejki z księciem Eustachym Sanguszką na czele otworzyło dla publiczności muzeum malarza w jego domu, wykupiwszy go wcześniej od spadkobierców. Pod koniec XIX w. było to przedsięwzięcie bezprecedensowe, dowodzące, jak wielką estymą darzono artystę. Muzeum miało nie tylko kultywować pamięć o nim, ale także przybliżyć mniej znane aspekty jego życia. Co ciekawe, obecna ekspozycja Domu Jana Matejki (oddział Muzeum Narodowego w Krakowie; czynne wt.–nd.) odtwarza tę pierwotną aranżację, oddając muzealny klimat

📍 Dom Jana Matejki

📍 Muzeum Farmacji

sprzed stu lat. Prócz salonu oraz sypialni, które wyglądają tak jak wtedy, kiedy mieszkali tu Matejkowie, można obejrzeć dzieła artysty, jego pracownię oraz bogate zbiory rzemiosła, tkanin i militariów, które wykorzystywał jako rekwizyty.

i narzędzi zobaczymy także starodawne medykamenty na czele z rogiem jednorożca, mumią i takim kuriozum jak tabletki przeczyszczające wielokrotnego użytku. Część ekspozycji poświęcono Ignacemu Łukasiewiczowi.

6

Muzeum Farmacji

📍 ul. Floriańska 25

W wybudowanej na przełomie XIV i XV w. kamienicy Pod Świętą Teklą ma siedzibę Muzeum Farmacji Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego (czynne wt.–sb.). Ta niedoceniana krakowska atrakcja urzeka niepowtarzalnym staroświeckim klimatem. Muzeum zajmuje wszystkie poziomy budynku, od gotyckich piwnic, w których zrekonstruowano pracownię alchemiczną, po poddasze, gdzie mieściła się suszarnia ziół. Obok zabytkowego wyposażenia aptek i wykorzystywanych w farmacji naczyń

7

Hotel Pod Różą

📍 ul. Floriańska 14

Najstarszy krakowski hotel może się poszczycić długą listą znanych gości z carem Aleksandrem I i kompozytorem Franciszkiem Lisztem na czele. Żadnego z nich jednak nie upamiętniono wmurowaniem tablicy w fasadzie, co innego Honoré de Balzac. Sęk w tym, że on akurat nigdy tu nie nocował. Pisarz, owszem, kilkakrotnie zatrzymywał się w Krakowie podczas swoich podróży na wschód, w drodze do ukochanej – polskiej szlachcianki Eweliny Hańskiej – ale w hotelu Pod Białą Różą, który mieścił się przy ul. Stradomskiej.

↑ Bazylika Mariacka

8

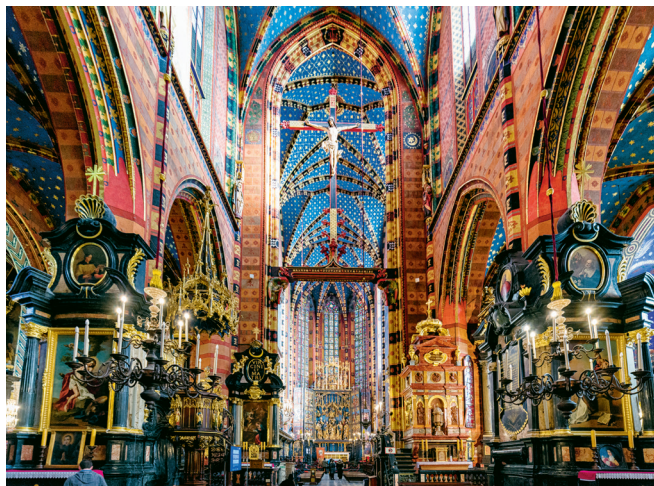
Bazylika Mariacka

📍 pl. Mariacki

Przed nami kolejna ikona Krakowa. Proces wznoszenia gotyckiego kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii

Panny rozpoczął się pod koniec XIII w. Świątynię konsekrowano w 1320 r., a 150 lat później Wit Stwosz rozpoczął prace nad najsłynniejszym elementem wyposażenia.

Ołtarz Zaśnięcia

↑ Wnętrze bazyliki Mariackiej

Najświętszej Marii Panny to jedno z najwybitniejszych dzieł późnogotyckiej sztuki rzeźbiarskiej w Europie i opus magnum Stwosza, na które poświęcił 12 lat. Co ciekawe, na kilkaset lat zapomniano o jego autorstwie, ponownie odkrył je w XIX w. krakowski księgarz i historyk Ambroży Grabowski. Niezwykle były też losy ołtarza podczas II wojny światowej. Po ewakuacji z Krakowa (zdemontowane figury spławiono barkami do Sandomierza, by ukryć je w tamtejszej katedrze) cenny zabytek szybko trafił w niemieckie ręce i większość wojny spędził w Norymberdze – rodzinnym mieście artysty. Wrócił do Krakowa w 1946 r. dzięki zaangażowaniu Karola Estreichera. W bazylice Mariackiej znajduje się jeszcze jedno dzieło Wita Stwosza – krucyfiks z fundacji Henryka Slackera.

Obecny wystrój świątyni to efekt restauracji przeprowadzonej pod koniec XIX w. Za program dekoracji malarzkich odpowiadał Jan Matejko, który do przenoszenia projektów na ściany i sklepienie kościoła zatrudnił uczniów – Stanisława Wyspiańskiego i Józefa Mehoffera.

Z wyższej wieży bazyliki Mariackiej co godzinę rozbrzmiewa **hejnał**, grany na cztery strony: w stronę Wawelu dla króla, w stronę magistratu dla miejskiego włodarza, w stronę Barbakanu dla gości i na końcu w stronę Małego Rynku dla kupców.

↑ Panorama rozciągająca się na miasto z bazyliki Mariackiej

Zwiedzanie bazyliki Mariackiej jest płatne i możliwe tylko w określonych godzinach. Wejście turystów od strony fontanny z żakiem. Przed wejściem do wnętrza warto okrążyć bazylikę z zewnątrz. Jej elewacja kryje wiele ciekawych detali. Ołtarz Wita Stwosza otwierany jest o godz. 11.50 (w niedziele o 14.10), a zamykany o 18.00.

↑ Pomnik Adama Mickiewicza

9

Pomnik Adama Mickiewicza

📍 Rynek Główny

„Umówmy się przy Adasiu” – to zdanie często pada z ust krakowian i nie tylko. Zaprojektowany przez Teodora Rygiera pomnik Adama Mickiewicza jest jednym z najpopularniejszych miejsc spotkań mieszkańców miasta. Jak to w Krakowie bywało (i bywa), jego powstaniu towarzyszyły niekończące się dyskusje. Nie zyskał aprobaty projekt Tomasza Dykasa, zwycięzcy pierwszego konkursu. „Ojca mego nie godzi się przedstawiać drzemiącego w fotelu” – protestował syn wieszczki Władysław Mickiewicz. Nie podobała się propozycja Jana Matejki z drugiego konkursu. „Nagi wariat siedzi w fotelu, przed nim skrzydlaty wariat pokazuje mu orła... a obok nich jakaś baba czesze sobie włosy” – podsumował Bolesław Prus. Wreszcie sprawę rozstrzygnął trzeci konkurs, aczkolwiek do realizacji

Autorka radzi: Warto przyjść do bazyliki chwilę przed otwarciem szafy ołtarzowej, by zobaczyć dzieło Wita Stwosza z obu stron. Od wiosny do jesieni możliwe jest także zwiedzanie obu wież: Hejnalicy oraz Dzwonnicy. Godziny i zasady są uzależnione od wielu czynników, toteż przed wizytą należy sprawdzić stronę bazyliki (<https://mariacki.com>).

skierowano wyróżniony projekt Teodora Rygiera, pod naciskiem społecznym zmieniony później jeszcze kilkukrotnie. Także lokalizacja nie była wcale oczywistą sprawą, w Krakowie dyskutowano o niej zawzięcie, aż prezydent Józef Friedlein zdecydował, że Adam Mickiewicz stanie na Ryнку Głównym. Wszystkie te zabiegi trwały prawie 20 lat, ale jak się okazało, nie ma tego złego. Dzięki temu odsłonięciem pomnika można było uświetnić obchody setnej rocznicy urodzin poety.

Co roku w pierwszy
czwartek grudnia
pod pomnikiem Adama
Mickiewicza rozpoczyna się
konkurs szopek
krakowskich.

↑ Sukiennice, po lewej Wieża Ratuszowa

10

Sukiennice

📍 Rynek Główny 3

Czy Sukiennice to najstarsze polskie centrum handlowe? Całkiem możliwe. W tym miejscu handluje się co najmniej od końca XIII w. Początkowo kupcy mieli do dyspozycji drewniane kramy, a od połowy XIV w. murowaną halę, z biegiem lat wielokrotnie przebudowaną – ostatnio w XIX w.

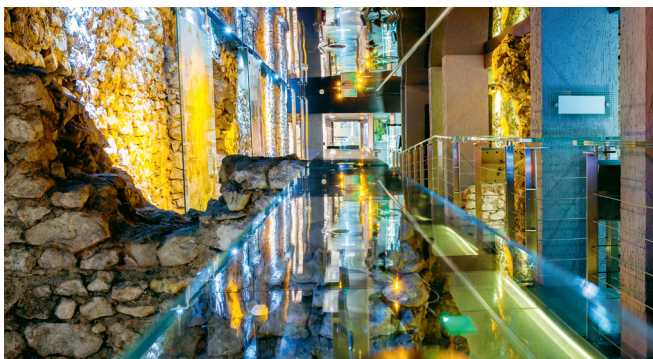
Sukiennice to także dwa muzea. Sale na piętrze zajmuje **Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku** – najstarszy oddział Muzeum Narodowego w Krakowie, powołanego uchwałą z 1879 r. Kolekcję otworzył obraz *Pochodnie Nerona* ofiarowany przez autora, Henryka Siemiradzkiego, nadal zajmujący poczesne miejsca na ekspozycji. Zobaczmy tu także słynny *Szał uniesień* Władysława Podkowińskiego, namalowany przez Marcella Bacciarellego portret

koronacyjny Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz dzieła Jacka Malczewskiego, Jana Matejki, Artura Grottgera, Józefa Chełmońskiego, Anny Bilińskiej-Bohdanowicz i innych. Muzeum nieczynne w poniedziałki.

Pod Sukiennicami ukrywa się oddział **Muzeum Krakowa Rynek Podziemny**, prezentujący wystawę „Śladem europejskiej tożsamości Krakowa”. Bazą dla niej były przeprowadzone na początku XXI w. badania archeologiczne Rynku Głównego.

To, co wówczas ujrzało światło dzienne, okazało się tak cenne i interesujące, że nie mogło zostać ponownie zasypane ziemią. Tak narodził się pomysł na muzeum prezentujące pradzieje Krakowa w nowoczesnej, bazującej na multimedialnych formach. Muzeum nieczynne w drugi poniedziałek miesiąca; w sezonie warto wcześniej rezerwować bilety.

Na parterze Sukiennic od 1910 r. działa kawiarnia Noworolski. Ma przepięknie urządzone wnętrza w stylu secesji,

↑ Rynek Podziemny

ale wrażenia mogą zepsuć średnia obsługa i wygórowane ceny (płatność tylko gotówką).

Z tarasu kawiarni muzealnej w Sukiennicach można podziwiać wspaniały widok na bazylikę Mariacką.

Przez Sukiennice przechodząmy na drugą stronę Rynku.

11

Wieża Ratuszowa

📍 Rynek Główny 1

Tyle zostało z krakowskiego ratusza – mierząca ponad 70 m wieża. Resztę wyburzono

Obok wieży zobaczysz rzeźbę Igora Mitoraja *Eros Bendato*, podarowaną miastu przez artystę, który studiował w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Odlaną z brązu leżącą na boku głowę młodego mężczyzny spinają pasy, stąd tytuł dzieła – *bendato* to po włosku splecany. Także i ta rzeźba (a zwłaszcza jej lokalizacja) wywołała gorące dyskusje krakowian. Z czasem wrosła jednak w pejzaż Rynku.

w 1820 r. Kto się zdecyduje na wspinaczkę wąskimi i stromymi schodami, w nagrodę dostanie jeden z lepszych widoków na Rynek Główny i dachy Starego Miasta. A i po drodze będzie też na czym oko zawiesić. Na parterze (w dawnym skarbcu) czeka unikatowy zestaw gmerków, czyli znaków kamienniarских. Wyżej – jedno z piękniejszych gotyckich wnętrz Krakowa, w dodatku świeckie. A potem jeszcze lapidarium elementów architektonicznych dawnego ratusza odkopanych podczas badań archeologicznych oraz mechanizm zegara, który sam potrafi ustawić zmianę czasu z zimowego na letni. Z kolei w piwnicach (w których niegdyś Rada Miejska handlowała piwem i winem, a w lochu obok kat miejski pomagał wydobyć z przetrzymywanych zeznania) obecnie działa Scena pod Ratuszem Teatru Ludowego.

↑ Wieża Ratuszowa

Wieża Ratuszowa jest oddziałem Muzeum Krakowa. Zwiedzanie możliwe codziennie od wiosny do późnej jesieni.

Wracamy na drugą stronę Rynku Głównego.

↑ *Eros Bendato* Igora Mitoraja

↑ Kościół św. Wojciecha

12

Kościół św. Wojciecha

📍 Rynek Główny

To jeden z najstarszych kościołów Krakowa, wybudowany niedługo po śmierci św. Wojciecha (997 r.), najpewniej ok. 1000 r.

↓ Restauracja Wierzynek (Rynek Główny 16)

Pierwotnie był drewniany, ale na początku XII w. wzniesiono murowaną świątynię, która – z kilkoma przebudowaniami po drodze – trwa do dziś. Łatwo poznać najstarsze partie – to nieotynkowane fragmenty muru z wapienia. Otoczenie zabytku pokazuje, jak na przestrzeni stuleci zmieniał się poziom Rynku Głównego. Do zwiedzania udostępniono podziemia kościoła. Wystawą, czynną od maja do października opiekuje się krakowskie Muzeum Archeologiczne.

Wedle tradycji w 1364 r. Mikołaj Wierzynek gościł na uczcie europejskich monarchów. Nie ma jednak historycznych dowodów na to, że średniowieczne koronowane głowy biesiadowały akurat w tym miejscu. Kamienica pod nr. 16 faktycznie należała do Wierzyńków, ale ród ten miał w Krakowie niejedną nieruchomość. Nieprawdą jest to, że restauracja ma kilkusetletnią historię. Lokal to koncept powojenny, początkowo prywatny, ale wkrótce przymusowo upaństwowiony. Wierzynek słynie z wysokiej klasy wyrobów cukierniczych, ale nie jest najstarszą nieprzerwanie działającą restauracją Krakowa. Ten tytuł należy się Hawelce (Rynek Główny 34), założonej przez Antoniego Hawelkę w 1876 r.

Kierujemy się w stronę ul. Grodzkiej. Po dojściu do pl. Wszystkich Świętych (z linią tramwajową) skręcamy w lewo w kierunku pl. Dominikańskiego.

13

Bazylika Świętej Trójcy i klasztor Dominikanów

📍 pl. Dominikański

W 2022 r. dominikanom w Krakowie stuknęło osiemsetlecie. Do miasta sprowadził ich z Bolonii biskup krakowski Iwo Odrowąż, oddając im istniejący już wtedy kościół Świętej Trójcy. Jego bratanek, Jacek Odrowąż,

↑ Bazylika Świętej Trójcy

przyjął habit bezpośrednio z rąk założyciela zakonu Dominika, późniejszego świętego.

Na obecnym wyglądzie kościoła Dominikanów zaważyły wypadki z 18 lipca 1850 r. Tamtego dnia wybuchł pożar, który w historii miasta zapisał się jako wielki. Spłonęły wówczas dziesiątki zabudowań, a z kościoła Świętej Trójcy zostały tylko osmalone, pozbawione sklepienia zgłiszcza oraz niektóre kaplice boczne. Świątynię odbudowano w duchu architektury neogotyckiej: surowej i skromnej. Repertuar dekoracji nawy głównej ograniczono do minimum, co szczególnie uderza w zestawieniu z innymi kościołami na Starym Mieście, w których trudno znaleźć powierzchnię czystą nieozdobioną.

Zwiedzając kościół Świętej Trójcy, nie można pominąć kaplicy św. Jacka (prowadzą do niej schody z nawy głównej), w której spoczywają szczątki założyciela polskiej prowincji dominikanów. Na ścianach wiszą płótna Tomasza Dolabelli – jednego z najważniejszych

twórców malarstwa barokowego w Polsce. Koniecznie trzeba też odnaleźć (w prezbiterium) odlane z brązu epitafium Kallimacha – dzieło Wita Stwosza. Warto też zajrzeć na klasztorne krużganki (wejście pod schodami do kaplicy św. Jacka). Na początku 2023 r. przy klasztorze otwarto Muzeum Dominikanów dostępne dla zwiedzających od czwartku do soboty (wstęp tylko po wcześniejszej rezerwacji).

Wracamy w stronę skrzyżowania z ul. Grodzką. Jesteśmy na pl. Wszystkich Świętych – jego nazwa jest pamiątką po wyburzonym w XIX w. kościele.

14

Pałac Wielopolskich

📍 pl. Wszystkich Świętych 3–4

Wybudowany w XVI w.

(a potem jeszcze nie raz przebudowywany) pałac od 1864 r. pełni funkcję krakowskiego magistratu. Najpiękniejsze pomieszczenie to dawna sala balowa, dziś miejsce posiedzeń

↑ Kaplica Różańcowa